

ความหมายและความมุ่งหมายของ ระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยา

๑.๑ ความหมายของระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยา

คำว่า "ระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยา" เป็นคำที่มีความหมายกว้าง กล่าวคือหมายถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามภรรยาในส่วนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่ง โศกแกกฏเกณฑ์ เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินระหว่างสามภรรยา และกฎเกณฑ์ ความผูกพันระหว่างบุคคลภายนอกกับสามภรรยา^(๑) และกฎเกณฑ์เหล่านี้มีผลใช้ทั้งในระหว่างที่การสมรสยังมีอยู่และเมื่อการสมรสสิ้นสุดลง จึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่าง ระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยา^(๒) กับกฎหมายมรดก แต่สาระสำคัญของบทบัญญัติเรื่องระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยาจะกล่าวถึง การกำหนดประเภททรัพย์สินว่าทรัพย์สินของสามีหรือภรรยาประกอบด้วยอะไรบาง สิทธิในการจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของสามีหรือภรรยา และการแบ่งทรัพย์สินในกรณีที่ระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยาสิ้นสุดลง เนื่องจากระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยาในประเทศไทยอาจมีความหมายแคบคือหมายความเฉพาะ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามภรรยาเท่านั้น แต่บางประเทศก็มีบทบัญญัติกว้างคือรวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพย์สิน หรือความผูกพันในทางทรัพย์สินต่อบุคคลภายนอกด้วย ในวิทยานิพนธ์นี้ คำว่าระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยาจึงหมายถึง "บรรดากฎเกณฑ์ในทางทรัพย์สินที่เนื่องมาจากความเป็นสามภรรยา"^(๔)

-
- (๑) อมร จันทรสมบูรณ์, คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเทียบลักษณะครอบครัวชั้นปริวิตาโททางนิติศาสตร์ (พิมพ์ออกสำเนา. ๒๕๑๘) หน้า ๙๓
  - (๒) F.H. Lawson, A.E. Anton, L.Neville Brown (ed), Introduction to French Law (3rd ed.rev.; Oxford: Clarendon Press 1967), p. 253
  - (๓) อมร จันทรสมบูรณ์, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน
  - (๔) อมร จันทรสมบูรณ์, เรื่องเดียวกัน หน้า ๙๓, ซึ่งเห็นว่า เป็นนิยามที่กว้างครอบคลุมไปทุกประเด็น เป็นประโยชน์ ต่อการศึกษาเปรียบเทียบ

๑.๒ การจำแนกระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยา

๑.๒.๑ ข้อควรระวังในการจำแนกระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยา

การที่จะพิจารณาระบบทรัพย์สินของประเทศใดจะพิจารณาเข้าในระบบใดนั้นจะต้องระวังไม่พิจารณาแต่ข้อเพียงอย่างเดียว เพราะกฎหมายของประเทศหนึ่งอาจใช้ชื่อของระบบหนึ่งเรียกระบบทรัพย์สินตามกฎหมายของตน โดยมีหลักเกณฑ์ปลีกย่อย เช่น ระบบสินบริคณ (Régime de la communauté d'acquies) ซึ่งหมายถึงการคงแบ่งทรัพย์สินกันในระหว่างสามภรรยาเมื่อระบบทรัพย์สินสิ้นสุดลง อาจมีข้อปลีกย่อยในเรื่องทรัพย์สินที่จะแบ่งว่าทรัพย์สินใดเป็นสินสมรสทั้งแบ่งกัน และทรัพย์สินใดเป็นสินเดิมสินสมรสหลัก เกณฑ์การแบ่งอาจมีลักษณะที่ทรัพย์สินของฝ่ายหนึ่งถือว่าโอนไปเป็นของสามภรรยาในระหว่างสมรส ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องใช้มูลค่าคืนซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ของระบบเอกทรัพย์สิน (Unity of Property) หรือลักษณะที่ต่างจากการทรัพย์สินของตน แต่ให้นำเอาทรัพย์สินที่ออกเงยมาแบ่งกันในระหว่างสามภรรยาซึ่งโดยสาระเป็นระบบแยกทรัพย์สิน (Séparation of Property) มีผู้เห็นว่าระบบทรัพย์สินในกฎหมายของประเทศต่างๆ มักไม่ได้ใช้หลักการของระบบใดที่แน่นอนเพียงระบบเดียว แต่เป็นระบบที่ผสมจากหลักการในระบบต่างๆ

(๕) เสมอ การจำแนกประเภทของระบบทรัพย์สินนั้นอาจอาศัยหลักเกณฑ์ต่างๆกัน เช่น จำแนกโดยคำนึงถึง เหตุผลของกฎหมาย เช่นพิจารณาจากกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สิน หรือพิจารณาว่า ระบบทรัพย์สินนั้นเป็นระบบตามกฎหมาย หรือเป็นระบบตามสัญญาที่คู่ภรรยาทำขึ้นเพื่อเลือกกระบบทรัพย์สิน หรือจำแนกโดยคำนึงถึง เหตุผลทางเศรษฐกิจคือพิจารณาถึง ฐานะของหญิงมีสามี ซึ่งการจำแนกประการหลังนี้จะทำให้สามารถเข้าใจสาระสำคัญของระบบทรัพย์สินต่าง ๆ ได้รวดเร็ว

๑.๒.๒ การจำแนกระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยาโดยอาศัยเหตุผลในทางเศรษฐกิจ

หากจะจำแนกระบบทรัพย์สินระหว่างสามภรรยาโดยอาศัยเหตุผลทางเศรษฐกิจแล้วอาจแบ่งออกได้เป็นหกระบบดังนี้คือ

(๕) ดร.อมร จันทรมบูรณ์, เรื่องเกม, หน้า ๖3-84
(๖) ดร.อมร จันทรมบูรณ์, เรื่องเกม, หน้า ๘๔-๘๕

(๑) ระบบที่ฐานะของสามีกลืนฐานะของภรรยาทั้งหมด (Absorbtion)

ทรัพย์สินของภริยาจะกลายเป็นของสามีทั้งหมด ระบบนี้เป็นระบบดั้งเดิม
ที่ช้อยู่ในสมัยโรมันตอนต้นและเคยช้อยู่ในประเทศกลุ่ม Anglo Saxon แม้จะไม่ใช่
เป็นธรรมเนียมแต่ดั้ง แต่ระบบนี้ก็ไม่เลืเสียหายเพราะหญิงไม่มีทรัพย์สินเมื่อสมรส บิดานอกจาก
เลือกสามีให้ยังเป็นมอของทรัพย์สินให้แกชายเพื่อเป็นกองทุนอันจะเป็นประโยชน์ในการเลี้ยงดู
หญิง (๓) ซึ่งเป็นการเหมาะสมสำหรับสังคมโบราณเพราะบุคคลในครอบครัวจะต้องอยู่ใตการ
คุ้มครองของชายหัวหน้าครอบครัวซึ่งต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (๒) ปัจจุบันเข้าใจว่า
ระบบนี้ไม่มีใช้ในประเทศที่เจริญแล้ว (๔)

(๒) ระบบเอกทรัพย์สิน (Unity of Property) หรือ (Unité des biens)

หลักของระบบนี้คือ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของภรรยาโอนไปเป็นของสามี
ทั้งหมด จึงมีทรัพย์สินเพียงคนเดียว โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก แต่มีเงื่อนไข
ว่าสามีต้องชดใช้คืนให้เต็มมูลค่าเมื่อสมรสขาดจากกัน หลักการของระบบเอกทรัพย์สินจะใช้
เฉพาะทรัพย์สินบางประเภทของภรรยาเท่านั้น ระบบเอกทรัพย์สินเป็นชนิดหนึ่งของระบบ
สหทรัพย์สิน (Union of Property) ในความหมายอย่างกว้าง

(๓) ระบบสหทรัพย์สิน (Union of Property หรือ Union des biens)

มีหลักการว่า สามีเป็นผู้มีอำนาจจัดการทรัพย์สินของภรรยา และเป็นผู้สืบทิต
ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินของภรรยา โดยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนของภรรายังเป็นของ
ภรรยา แต่สามีเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ทั้งหมด

(๓) เรื่องเดิม

(8) Philip S. James, Introduction to English Law, (8th ed
London: Butherworths 1972) p.45I

(9) ดร.อมร จันทรสมบูรณ์, เรื่องเดิม หน้า ๘๖

ข้อควรสังเกตกคือ ระบบสหทรัพย์ มักใช้กับสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ที่มิตัวตน ส่วนสังหาริมทรัพย์ประเภท โภคทรัพย์และเงินตรามักใช้ระบบเอกทรัพย์ เพราะการโอนกรรมสิทธิ์เป็นเงื่อนไขของการจัดการตามปกติ

(๔) ระบบสหบริคต (Community of Property หรือ La Communauté)

หลักการของระบบนี้คือ จะมีการแบ่งทรัพย์สินบางประเภทในเมื่อการสมรสจากกัน โดยทรัพย์สินที่จะนำมาแบ่งอาจมีมากหรือน้อยก็ได้ ซึ่งหมายความว่า สามี เป็นผู้รับประโยชน์ทั้งหมด หลักของระบบนี้อาจนำไปผสมกับระบบอื่นได้ สมอ

ระบบสหบริคตหนึ่งอาจแยกออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ คือ

ก. ระบบสหบริคตทั่วไป (Universal) คือระบบทรัพย์สินที่นำเอาทรัพย์สินของสามีและภรรยาารวมกันเกือบทั้งหมด โดยถือกรรมสิทธิ์ร่วมกัน รวมตลอดถึงทรัพย์สินที่สามีหรือภรรยาหามาได้ในระหว่างสมรสและมีใ้แยกไว้เป็นสินส่วนตัว

ข. ระบบทรัพย์สินบริคตเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น (Acquisition หรือ Acquets) เป็นระบบที่นำเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้นหรือสินสมรสมารวมกัน และมีการจัดการ (๑๐) หากต่างฝ่ายต่างจัดการทรัพย์สินของตนแต่มีการแบ่งส่วนเท่าไร เมื่อการสมรสจากกันก็เป็นระบบแบ่งรายได้หรือแบ่งส่วนเกินนั่นเอง

(๕) ระบบกองทุนของสามี (Dowry Regime หรือ régime dotal)

คือการที่ทรัพย์สินของฝ่ายหญิง (อาจจะเป็นทั้งหมดหรือบางส่วน) มอบไว้แก่สามีแต่ห้ามโอน สามีเป็นผู้จัดการ และรับผิดชอบในทรัพย์สินที่เป็นกองทุน หลักการของระบบนี้อาจผสมกับระบบอย่างอื่นได้นอกจากระบบที่ชายกินฐานะของหญิง กล่าวคือ ผสมกับระบบเอกทรัพย์ก็ได้โดยกำหนดให้ทรัพย์สินชายเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ไม่อาจโอนได้ในบางส่วน

(๑๐) ประมวลแพ่งฝรั่งเศส มาตรา ๑๕๐๑

(๖) ระบบแยกทรัพย์สิน (Seperate Property หรือ seperation des biens) คือระบบที่แต่ละฝ่ายเป็นอิสระจากกัน ต่างเป็นเจ้าของทรัพย์สินของตนเอง และจัดการตลอดจนใช้สอยคอกองผล แต่มีเงื่อนไขว่าต้องแจ้งภาระในครอบครัวด้วยกัน ระบบนี้อาจผสมกับระบบสินบริคตฺ เช่น กรณีของการแยกทรัพย์สินไว้เป็นเงินส่วนตัว หรือผสมกับระบบกองทุนของสามีก็ได้โดยให้หญิงมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่มิใช่ยกให้เป็นกองทุน

๑.๒.๓ การจำแนกระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาเป็นระบบตามกฎหมาย

(régime legal) ระบบตามสัญญา (régimes conventionnels)

(๑) ความหมายของระบบตามกฎหมาย หมายถึง ระบบทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติขึ้นไว้กับคู่สมรสที่ไม่ได้มีการทำสัญญาก่อนสมรสหรือสัญญาระหว่างสมรสแก่ใช้ระบบทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้

(๒) ความหมายระบบตามสัญญา หมายถึง ระบบทรัพย์สินที่คู่สมรสได้ทำสัญญา ก่อนสมรส หรือสัญญาระหว่างสมรส เพื่อเลือกใช้ระบบดังกล่าว ทั้งนี้กฎหมายของบางประเทศ อาจมีบทบัญญัติกำหนดรายละเอียดของระบบทรัพย์สินอื่นๆ นอกจากระบบตามกฎหมายไว้ให้ คู่สมรสอ้างอิงไปถึง เมื่อมีการทำสัญญาก่อนสมรสซึ่งบางครั้ง เรียกว่าระบบเพื่อเลือก เช่น กฎหมายของประเทศฝรั่งเศส หรือกฎหมายของประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน แต่กฎหมายของบางประเทศอาจมีเพียงบทบัญญัติกว้าง ๆ ให้คู่สมรสทำสัญญาก่อนสมรสได้เฉพาะภายใต้ข้อกำหนดบางประการ เช่น ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน ไม่ใช้กฎหมายของประเทศอื่นมาบังคับในเรื่องทรัพย์สิน (๑๑) หรือไม่ใช้กฎหมายของประเทศนั้นเองที่เลิกใช้แล้ว (๑๒)

(๓) เสรีภาพในการทำสัญญาก่อนสมรส ในสมัยก่อน ชายหญิงมีอิสระในการทำสัญญาก่อนสมรสมาก แต่มีแนวโน้มในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่จะจำกัดเสรีภาพในเรื่องนี้

(๑๑) ค.ป.พ.พ. บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม. ๑๕๕ วรรค ๒ และป.พ.พ. บรรพ ๕ (ฉบับที่ ๒) มี. ๑๖๕ วรรค ๒ ซึ่งมีความเหมือนกัน

(๑๒) คู่มือกฎหมายแพ่งเยอรมัน (หลังการแก้ไขเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๓) ม. ๑๕๐๕ (๑) และฉบับแรก ม. ๑๕๓๓ แต่ ป.พ.พ. บรรพ ๕ (ฉบับที่สอง) ไม่มีบทบัญญัติทำนองนี้ อาจเป็นเพราะประเทศไทย ไม่มีระบบทรัพย์สินในสมัย ป.พ.พ. บรรพ ๕ ฉบับแรกแต่เราก็ไม่เรียกระบบจนมีผู้เห็นว่าเราไม่เคยมีระบบทรัพย์สิน กู กร.อมร จันทรมบุญ เรื่องเดิม หน้า ๑๒๔

เพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอกซึ่ง เป็นความคิดเห็นที่ ได้รับอิทธิพลจากนักปฏิรูปสังคม และนัก
 นิติศาสตร์บางท่าน เห็นว่าไม่ควรมีระบบทรัพย์สินตามสัญญาก่อนสมรสตรงกันข้ามกับระบบ
 ทรัพย์สินตามกฎหมาย เช่นระบบแยกทรัพย์สินกับระบบทรัพย์สินบริคณห์กรรมคลุมทรัพย์สิน
 ทุกชนิด เพราะอาจกระทบกระเทือนบุคคลภายนอกไ้มาก (๑๓)
 นอกจากเสรีภาพในการเลือก
 ระบบทรัพย์สินแล้วยังมีปัญหา เรื่อง เสรีภาพในการแก้ไขหลักเกณฑ์ในระบบทรัพย์สินหนึ่งว่าจะ
 ทำได้หรือไม่ เช่น หลักเกณฑ์ในระบบทรัพย์สินบริคณห์กรรมให้สามีเป็นผู้จัดการ ทั้งนี้เพื่อเอก
 ภาพของครอบครัว แต่กฎหมายของบางประเทศยอมให้ทำสัญญาก่อนสมรสแก้ไขให้ภรรยาเป็น
 ผู้จัดการหรือจัดการร่วมกัน (๑๔)
 แต่กฎหมายของบางประเทศไม่ยอมให้ทำสัญญาก่อนสมรสเพื่อ
 แก้ไขหลักเกณฑ์สำคัญของ ระบบทรัพย์สิน (๑๕)

(๑๔) การแก้ไขสัญญาก่อนสมรส เนื่องจากสัญญาก่อนสมรสมีความสำคัญ เพราะ
 เป็นข้อตกลงที่มีผลผูกพันคู่สมรสในเรื่องทรัพย์สิน และการแก้ไขสัญญาก่อนสมรสนั้นไม่เพียง
 แต่กระทบสิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสเท่านั้น แต่ยังกระทบสิทธิของบุคคลภายนอกโดยเฉพาะ
 เจ้าหนี้และผู้รับมรดก และการจำกัดบางกรณีมีวัตถุประสงค์คุ้มครองภรรยาซึ่งเป็นคู่สมรส
 ฝ่ายท่อนแ่กว่า กฎหมายของบางประเทศจึงจำกัดสิทธิในการแก้ไขสัญญาก่อนสมรส (๑๖ ก.)

(๑๓) เช่นกฎหมายของประเทศเปรู, ฟินแลนด์, อาร์เจนตินา กู กร.อมร จันทรสมบูรณ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๐,๑๒๒ แต่การคุ้มครองบุคคลภายนอกจะทำได้ก็เพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับระบบทะเบียนทรัพย์สิน ซึ่งหากมีระบบทะเบียนแล้ว การมีระบบตรงข้ามก็อาจทำได้ เช่น กรณีของประเทศฝรั่งเศสก่อนสมัยการแก้ไขปี คศ.๑๙๖๕

(๑๔) กู ป.พ.พ.บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม.๑๘๖๘

(๑๕) เช่นกฎหมายของประเทศอาร์เจนตินา กู กร.อมร จันทรสมบูรณ์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๑

(๑๖) Lawson et al.(ed) op.cit, p.270

(๑๖.ก) ประมวลแพ่งฝรั่งเศส (ก่อนการแก้ไขปี คศ.๑๙๖๕) ม.๑๓๘๕

หรือแก้ไขใดๆแต่เมื่อศาลอนุญาตและต้องมีเหตุผล แต่ขอจำกัดการแก้ไขเหล่านี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยสัญญาให้ ทำขึ้นระหว่างสามัภรรยา หรือโดยการหย่าหรือเลิกระบบทรัพย์สินโดยวิธีแยกทรัพย์สินแล้ว เริ่มเลือกระบบทรัพย์สินใหม่ (๑๘) ตลอดจนการให้สามีเงินใจไว้ให้ทรัพย์สินนั้นตกอยู่กับบังคับของระบบทรัพย์สินระหว่างสามัภรรยา (๑๙) เนื่องจากมีทางเลือกเปลี่ยนแปลงได้และมีความรู้สึกทางสภาพทาง เศรษฐกิจสังคมและการประกอบอาชีพของคู่สมรสอาจเปลี่ยนแปลงได้มากในชั่วเวลาไม่นานหลังการสมรส กฎหมายของบางประเทศซึ่ง เคยห้ามแก้ไข เกิดจาก จึงลดหย่อนลงมาบ้าง เพื่อให้ เกิดความเหมาะสม กล่าวคือคู่สมรสอาจปรับระบบทรัพย์สินของตนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม จึงยอมให้มีการแก้ไขโดยภายใต้การควบคุมของศาล ตามข้อจำกัดว่าไม่อาจแก้ไขได้ในช่วงสองปีแรกของการสมรส และการแก้ไขนั้นต้องทำเพื่อประโยชน์แห่งครอบครัว โดยอาจแก้ไขทั้ง ระบบทรัพย์สินตามกฎหมายและหรือระบบทรัพย์สินตามสัญญา (๒๒)

(๑๗) ป.พ.พ.บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม.๑๕๕ วรรค ๒ " เมื่อสมรสแล้ว จะเปลี่ยนแปลงสัญญาก่อนสมรสนั้นไม่ได้ นอกจากจะไต่รับอนุญาตจากศาลในกรณีปรกติ เหตุผล" และดู ป.พ.พ.บรรพ ๕ (ฉบับที่สอง) ม.๑๕๗ ซึ่งห้ามเพิกถอนด้วย ม.๑๕๗ " เมื่อสมรสแล้วจะเปลี่ยนแปลง เพิกถอนสัญญาก่อนสมรสนั้นไม่ได้ นอกจากจะไต่รับอนุญาตจากศาล เมื่อใดมีคำสั่งของศาลดี ที่สุกให้เปลี่ยนแปลง เพิกถอนสัญญาก่อนสมรสแล้ว ให้ศาลแจ้งไปยังนายทะเบียนสมรสเพื่อจกแจ้งไว้ในทะเบียนสมรส"

(๑๘) Lawson et al. (ed.), op.cit. p.271.

(๑๙) ประมวลแพ่งฝรั่งเศส (ก่อนการแก้ไข ปี คศ.๑๙๖๕) ม.๑๕๐-1⁰

(๒๐) Lawson et al. (ed.), op.cit, p.388.

(๒๑) ประมวลแพ่งฝรั่งเศส (หลังการแก้ไขปี คศ.๑๙๖๕) ม.๑๓๘๗

(๒๒) นำสังเกตจากกฎหมายไทยยอมรับ เรื่องการแก้ไขมานานแล้ว แต่เมื่อมีการแก้ไขใหม่ ก็ไม่ได้กำหนด เรื่องระยะเวลาแต่อย่างใด ทั้งที่มีเหตุผลรองรับ กล่าวคือฐานะของคู่สมรสยังเปลี่ยนไม่มากนัก

๑.๓. ความมุ่งหมายในการกำหนดระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา

ความมุ่งหมายในการกำหนดระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาเป็นเรื่องที่
 ปรากฏกฎหมายต้องคำนึง เพื่อให้ระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรณานั้นเหมาะสมกับสภาพ
 เศรษฐกิจสังคมของประเทศนั้น ๆ ในสมัยหนึ่ง เช่นประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวียใช้ระบบ
 สินบริคตต์เป็นหลักเพราะประชาชนมีอาชีพทางทะเล ฝ่ายภรรยาจึงเป็นผู้จัดการทรัพย์สิน
 ที่แท้จริงและแสวงหารายได้บางส่วนมาใช้ในครอบครัว แต่ประเทศฝรั่งเศสหรือประเทศ
 เยอรมันซึ่งมีการพาณิชย์กรรมมากก็ใช้ระบบสินบริคตต์เฉพาะทรัพย์สินที่หามาได้ในระหว่าง
 สมรส (communauté d' acquêts) ในกรณีของประเทศฝรั่งเศสหรือให้ต่าง
 คนต่างจัดการทรัพย์สินของตนแต่ต้องเอาส่วนที่เกินจากสินเดิมมาแบ่งปันกัน (๒๓)
 ทรัพย์สินบริคตต์ส่วนเกิน (Zugewinnegemeinschaft) ซึ่งเป็นระบบตามกฎหมายของ
 เยอรมันที่คล้ายคลึงกับระบบแบ่งรายได้ (Participation Aux acquêts) ซึ่งเป็น
 ระบบเมื่อเลิกของฝรั่งเศส

ความมุ่งหมายในการกำหนดระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาอาจจำแนกออก
 ได้เป็น ๒ ข้อ ดังนี้ (๒๔)

๑.๓.๑ ผลประโยชน์และความเป็นธรรมระหว่างสามีภรรยา ในปัญหาข้อนี้มีระบบ
 ๒ ระบบหลักแยกกัน

ก. ระบบแรก คือ ให้สามีมีอำนาจมากกว่าภรรยา โดยเห็นว่าในครอบครัว
 มีหัวหน้าครอบครัวซึ่งมีอำนาจมากกว่า สามียอมเป็นหัวหน้าโดยธรรมชาติ เป็นบุคคล
 ภรรยาเท่า ๆ กับบุคคลธรรมดา ดังนั้น จึงมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทรัพย์สิน มีสิทธิและหน้าที่
 กำหนดค่าใช้จ่ายในครอบครัว เป็นผู้ให้ความดูแลและจัดการผลประโยชน์โดยทั่ว ๆ ไปของ
 ครอบครัว ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เรียกว่า "รวมทรัพย์สิน" หรือ "สหทรัพย์สิน" (Union des
 biens หรือ Union of properties) คือให้สามีเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมด

(๒๓) กร.อมร จันทรสมบูรณ์, เว็องเกิม, หน้า ๙๕, ๘๐.

(๒๔) กร.อมร จันทรสมบูรณ์, เว็องเกิม, หน้า ๙๕, ๘๐.

ที่บุตรสืบทอดมาไ้ระหว่างสมรส ระบบนี้เคยใช้ในเยอรมันในสมัยก่อนถึงสมัย Imperial Code แต่โดยยอมรับลงมาคือให้ரியายังคงเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ตนหามาได้ (แต่ไม่มีสิทธิจัดการ) และโดยยอมรับให้ரியามีสิทธิไ้รับมรดกส่วนที่ตนหามาได้ในเมื่อสามัคคีตายลง ระบบ union of properties. ไ้สืบเนื่องมาจากหลักตามกฎหมายโรมันที่ว่าภริยาเป็นชายและสามีเป็นหญิงของ ประมวลแพ่งเยอรมันก่อนการแก้ไขปี คศ. ๑๘๕๗ ถึงหลักเกณฑ์ แต่ในการวาง ป.พ. เยอรมันปัจจุบัน ไ้มีพวกสตรีเห็นว่าสตรีควรจะได้เป็นหัวหน้าครอบครัวเหมือนกัน กล่าวคือต้องให้คนใดคนหนึ่งเป็นหัวหน้าถ้ามีสองคน ความแตกแยกก็จะมีได้ ผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวอาจเป็นชายก็ได้ หญิงก็ได้ กว่าไ้ใครมีทรัพย์สินมากกว่ากัน หรือใครจะเป็นผู้รัยไ้มาเลี้ยงครอบครัวมากกว่ากัน ในระยะแรก ๆ จะเห็นว่าความเห็นในเรื่องครอบครัวต้องมีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว เป็นความเห็นที่เป็นส่วนขวางมาก ในทวีปยุโรปแนววาในขณะนั้นจะมีระบบแยกทรัพย์สินขึ้นไ้อยู่ในหลายประเทศ

๒. ระบบที่สอง ซึ่งตรงกันข้ามกับระบบจารีตประเพณี และไม่เสมอภาคระหว่างเพศ กล่าวคือ ถือเอาความเสมอภาคระหว่างชายและหญิงเป็นหลัก ระบบนี้มาจากรากฐานเบื้องต้นของคริสต์ศาสนา ซึ่งถือว่าบุคคลทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกัน ไ้ว่าจะมีเพศ เชื้อชาติ อยางไร หลักนี้ไ้มีการยอมรับกันในสมัยปลาย ๆ ของกฎหมายโรมัน โดยคำนึงถึงว่าสตรีก็มีความสำคัญในครอบครัว เช่นเดียวกับชาย มีส่วนทำให้ครอบครัวเจริญหรือเสื่อมลง มีส่วนในการดูแลให้การศึกษากับบุตร และการที่สตรีทำงานไ้นานก็เป็นการช่วยให้ฝ่ายชายออกไปทำงานนอกบ้านได้

หลักความเสมอภาคระหว่างชายหญิงเมื่อทำการสมรสกัน นำไปสู่อะบบทรัพย์สินที่แตกต่าง กันสองประการคือ

๑. ก่อให้เกิดระบบสินบริกต์ (Régime de la communauté) ซึ่งจะมีการแบ่งสินสมรสโดยเท่าเทียมกัน (หรือทรัพย์สินที่ฝ่ายหญิงหามาได้) เมื่อขาดจากการสมรส

๒. ก่อให้เกิดระบบแยกทรัพย์สิน (Régime séparation des biens) ซึ่งคู่สมรสแต่ละฝ่ายต่าง รักษาทรัพย์สินไว้เป็นของตนเองและต่างจัดการทรัพย์สินของตนเอง

ระบบสินบริคณห์ ซึ่งมีการแบ่งสินบริคณห์ที่เท่ากัน นักไปในทางให้สามมีเป็นผู้จัดการทรัพย์สิน แต่ก็ยังมีกรณีทริยาอาจเข้าจัดการสินบริคณห์ได้ในบางกรณี ระบบสินบริคณห์ดังกล่าวและระบบแยกทรัพย์สินอาจผสมปนเปกันได้

ในระยะหลัง ๆ ใ้มีการเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างบุรุษสตรีมากขึ้น จึงได้พยายามที่จะให้ระบบแยกทรัพย์สินเป็นระบบตามกฎหมาย (Regime Legal) กล่าวคือไม่ใช่เพียงแต่จะบัญญัติไว้ให้คู่สมรสเลือกเท่านั้น แต่ฝ่ายที่ประสงค์จะให้ครอบครัวเป็นครอบครัวที่ไม่แตกแยกและมีความประนีประนอมกัน เห็นว่าระบบสินบริคณห์ที่สามมีจัดการทรัพย์สินให้ให้มีการแบ่งสินสมรสครึ่งหนึ่ง เมื่อการสมรสขาดจากกัน

๑.๓.๒ การรักษาผลประโยชน์และทรัพย์สินของภรรยา ระบบแยกทรัพย์สินโดยสมบูรณ์ เป็นหลักประกันในความเสมอภาคของภรรยาได้โดยสมบูรณ์แต่ระบบแยกทรัพย์สินบางระบบ โดยที่เกรงว่าภริยาอาจจัดการได้ไม่ถูกต้องเพราะขาดประสบการณ์ ซึ่งถ้าผิดพลาดประการใดก็จะกระทบกระเทือนทั้งครอบครัวด้วย ฉะนั้นกฎหมายจึงอาจจำกัดความสามารถใ้บางประการ ซึ่งจะต้องมาขออนุญาตต่อสามีก่อน เช่น ห้ามจำหน่ายทรัพย์สิน ประเภทที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ หรือ สงัหาริมทรัพย์ บางประเภท หรือศาลคนอบลง บางกัคือห้ามจำหน่ายโดยไม่มีค่าตอบแทน

การรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของภริยาอีกวิธีหนึ่งก็คือ เปิดโอกาสในการตกลงกันว่าจะใช้ระบบทรัพย์สินอย่างไร ซึ่งมีอยู่ ๓ ประเภทใหญ่ คือ ระบบสหทรัพย์สิน ระบบสินบริคณห์ ระบบกองทุนของสามี การตกลงเลือกใดเป็นการรักษาผลประโยชน์ของภริยา นอกจากนั้นก็ให้สิทธิภริยาในการขอแยกทรัพย์สินได้ เช่นในกรณีที่ใช้ระบบสินบริคณห์ หรือระบบกองทุนของสามี ซึ่งสิทธิขอแยกกันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน นอกจากนั้นก็ยังป้องกันสิทธิโดยประการอื่น ๆ เช่น การจำหน่ายทรัพย์สิน บางประเภท เช่น สินเคิมของภริยาหรือการให้โดยเสนหาจะต้องได้รับความยินยอมจากภริยาก่อน (๒๕) การเอาทรัพย์สินที่ใ้มาใหม่แทนที่ทรัพย์สินที่ใ้จำหน่ายไป (๒๖) การห้ามโอนทรัพย์สินกองทุน (dot) ในระบบทรัพย์สินกองทุนของสามี

(๒๕) ป.พ.พ.บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม.๑๔๓๓

(๒๖) ป.พ.พ.บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม.๑๔๖๕

๑.๓.๓ ผลประโยชน์ของบุตร ในเรื่อง ระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาไม่มีความ
 มุ่งหมายที่จะรักษาประโยชน์โดยตรงของบุตรมากนัก เพราะผลประโยชน์ของบุตรส่วนมากเป็น
 เรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือสิทธิในการรับมรดก แต่มีบทบัญญัติบางประการเหมือนกันเพื่อรักษา
 ผลประโยชน์ของเด็ก เช่นตามกฎหมายเยอรมันในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย และคู่สมรส
 นั้นได้ใช้ระบบทรัพย์สินบริคตทั่วไป (คือรวมทั้งอสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์) กฎหมาย
 ยังไม่ยอมให้แบ่งทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่กับทายาทของคู่ตายซึ่งเป็นผู้สืบสันดานจน
 กว่าบุตรจะมีอายุบรรลุนิติภาวะ (๒๓) และอีกกรณีหนึ่ง คือการแยกต่างระหว่างอัตราส่วนใน
 การแบ่งทรัพย์สิน ในกรณีที่คู่สมรสไม่มีบุตรหรือไม่มีบุตร (๒๔) และยังมีหลักห้ามโอนของ ระบบ
 ทรัพย์สินกองทุนของสามี แต่กรณีนี้เป็นประโยชน์แก่บุตรในฐานะผู้รับมรดกของมารดา เป็น
 หลักการที่จะคุ้มครองฝ่ายภรรยา มากกว่าที่จะเป็นหลักการทำนุถึงผลประโยชน์ของเด็ก

๑.๓.๔ ผลประโยชน์ของบุคคลภายนอก ตรงกันข้ามกับเรื่องบุตร บทบัญญัติในเรื่อง
 ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา มีความมุ่งหมายที่จะรักษาผลประโยชน์ของบุคคลภายนอกอย่างมาก
 เช่นบทบัญญัติที่จะให้เจ้าหนี้สามารถที่จะเรียกร้องหนี้ได้ทั้งจากทรัพย์สินส่วนตัวและทรัพย์สินที่เป็น
 สันนิบริคต (๒๕) หรือในกรณีล้มละลาย สันนิบริคตแยกโดยอำนาจกฎหมาย และเพื่อป้องกัน
 การฉ้อโกงเจ้าหนี้ บางมลรัฐของสวิส จึงได้ถือว่าการที่สามีล้มละลายแล้ว สันนิบริคตส่วน
 ของภริยาจะต้องมารับผิดในหนี้นั้นด้วย (ยกเว้นแต่บางกรณีที่ เช่น ภริยาเป็นเจ้าหนี้ส่วนตัว
 ของสามีด้วย) บางมลรัฐของสวิส จึงได้ยอมให้ภริยามีสิทธิในการชำระหนี้จากทรัพย์สิน
 ของตน(ภริยา) ที่สามารถจัดการได้ไม่เกินถึงจำนวน (เพราะสามีต้องรับผิดชอบในการจัด
 การไม่ตี ต้องรับผิดชอบต่อภริยา) นอกจากนั้นหลาย ๆ ประเทศได้จำกัดการจดทะเบียนมรดกสิทธิ

(๒๓) ประมวลแพ่งเยอรมัน (ฉบับก่อนการแก้ไขปี ค.ศ. ๑๙๕๓) ม. ๑๔๘๓ ฉบับหลังการแก้ไข
 คงแก่เป็นคู่สมรสสามารถตกลงกันให้เกิดผลดังกล่าว

(๒๔) กู ป.พ.พ.บรรพ ๖ ม. ๑๖๓๕

(๒๕) ป.พ.พ.บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม. ๑๔๘๓

(๓๐) ป.พ.พ.บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม. ๑๔๘๔

หรือจำนวน จำนำในระหว่างสามปีแรกด้วยกัน

๑.๓.๕ ผลประโยชน์ของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีระบบทรัพย์สินที่วางหลักในการแยกสังหาริมทรัพย์ออกจากสังหาริมทรัพย์ หรือจำกัดสิทธิบางประการในการจัดการทรัพย์สินของสามี^(๓๑) ซึ่งเป็นเรื่องการคุ้มครองสินเกินของภริยา

๑.๓.๖ ผลประโยชน์ของสาธารณชน นั่นคือห้ามระบุข้อกำหนดที่ผลเป็นการห้ามโอนทรัพย์สินชนิดที่มีผลแก่ชาก เพราะการห้ามโอนขัดขวางความเจริญทางเศรษฐกิจ^(๓๒) บางประเทศจึงได้ยกเลิกระบบกองทุนของสามีซึ่งต้องมีข้อกำหนดห้ามโอนอสังหาริมทรัพย์ เช่น ประเทศฝรั่งเศสหลังการแก้ไขกฎหมายในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ แต่ดำเนินการห้ามโอนที่ไม่ได้ชาก กล่าวคือ ข้อกำหนดห้ามโอนต้องมีกำหนดเวลา ซึ่งต้องไม่ยาวเกินไป และเมื่อไม่กำหนดไว้ กฎหมายก็อาจสันนิษฐานว่ามีกำหนดนานเท่าใด^(๓๓) และต้องระบุให้มารับทรัพย์สินลับแทนผู้ที่จะไม่ค้ข้อกำหนดห้ามโอนนั้น^(๓๔)

(๓๑) เช่น ป.พ.พ. บรรพ ๕ (ฉบับแรก) ม. ๑๔๗๓ บัญญัติว่า

"นอกจากจะมีสัญญาก่อนสมรสไว้เป็นอย่างอื่น สามีมีอำนาจจำหน่ายสินบริคดให้ได้ แต่ในกรณีต่อไปนี้ สามีต้อง ได้รับความยินยอมของภริยาเสียก่อน คือ

(๑) สินเกินของภริยา

(๒) โอนโดยมีค่าตอบแทนซึ่งสินสมรสอย่างใดที่ภริยาได้มาโดยทางยกให้หรือพินัยกรรม

(๓) ให้โดยเสนหา เว้นแต่การให้ตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางสมาคม

(๓๒) ดู ป.พ.พ. ม. ๑๖๘๖ ซึ่งห้ามคงทรัพย์สินระหว่างมีชีวิตและเมื่อตายแล้ว

(๓๓) ดู ป.พ.พ. ม. ๑๓๖๑

(๓๔) ดู ป.พ.พ. ม. ๑๓๖๐

๑.๘ นิยามของศัพท์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

๑.๘.๑ ความจำเป็น ต้องกำหนดนิยามของศัพท์ เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาในเชิงเปรียบเทียบซึ่งย่อมกล่าวถึง ระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาหลายระบบและของหลายประเทศ จึงจำเป็นต้องกำหนดนิยามศัพท์เพื่อความสะดวกในการทำ ความเข้าใจระบบทรัพย์สินต่าง ๆ ซึ่งมักใช้ถ้อยคำต่างกันในการเรียกทรัพย์สินชนิดหนึ่ง หรือสภาวะอันหนึ่ง ในการกำหนดนิยามศัพท์นั้นผู้เขียนพยายามเทียบเคียง กับความคิดในกฎหมายไทย

๑.๘.๒ นิยามศัพท์

(๑) ระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา หมายถึง กฎเกณฑ์ในทางทรัพย์สินที่เนื่องมาจากความเป็นสามีภรรยา

(๒) สินเคิม หมายถึง ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใด หรือทั้งสองฝ่ายมีมาก่อนสมรส แต่ไม่รวมถึงทรัพย์สินบางชนิดที่ระบบทรัพย์สินที่กำลัง กล่าวถึง ไม่ให้รวมอยู่ในสินเคิม เช่น สินส่วนตัว หรือสิ่งหาทรัพย์สิน ดังนั้นคำว่าสินเคิมอาจหมายถึง apport ในระบบสหรัพย์ หรือ propre ในระบบสินบริกคท์

(๓) สินสมรส หมายถึง ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาในระหว่าง สมรสที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นทรัพย์สินชนิดอื่น และไม่ชอบกำหนดของบุคคลที่กำหนดให้เป็นทรัพย์สินชนิดอื่น ตรงกับคำว่า acquisition หรือ acquêts

(๔) สินส่วนตัว หมายถึง ทรัพย์สินที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายมีอำนาจเต็มในการจัดการ จำหน่าย และใช้สอยตลอด ไม่ว่าเพราะลักษณะแห่งตัวทรัพย์สิน หรือเพราะวิธีการโอนมาซึ่งทรัพย์สิน และหมายความรวมถึงทรัพย์สินสงวน (biens réservés) และทรัพย์สินที่แยกไว้ส่วนตัว (Separate property)

002770

(๓๕) สังเกตดูว่าในกฎหมายฝรั่งเศส โดยผลของกฎหมายลงวันที่ ๑๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๕๗ ทรัพย์สินที่มีลักษณะเป็นของส่วนตัว (เช่น อากาศณ เครื่องประดับ หรือคาสินใหม่ทดแทนใหม่ละเมิดที่กระทำต่อผู้ได้รับคาสินใหม่ทดแทน) ของคู่สมรสที่สมรสหลังปี ค.ศ. ๑๙๕๘ เป็นสินเคิม แต่ดอกผลของทรัพย์สินเป็นสินบริกคท์ การระบุเป็นสินเคิมเช่นว่าไม่มีความหมายสำหรับหญิงมากนักในัจจุบัน เพราะ ระบบทรัพย์สินตามกฎหมายปัจจุบันหญิงมีอำนาจจัดการสินเคิมของตนเอง

(๕) สินบวริคณห์ หมายถึง กองทรัพย์สินที่มีการจัดการโดยภุสมรสฝ่ายใด
ฝ่ายหนึ่ง หรือโดยทั้งสองฝ่ายรวมกันจัดการ โดยที่ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินนั้นเมื่อการสมรส
สิ้นสุดลง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย